

doi: 10.31470/2309-15-17-2020-1-33-41

УДК 821.111(73)-31.09(092)

The figurative means of creating the image of a strong woman (on the basis of the novel ‘Gone with the Wind» by Margaret Mitchell)

Художні засоби створення образу сильної жінки (на матеріалі роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром»)

Zabolotna Tetyana
Ph.D. in Philology
Associate Professor

Заболотна Тетяна
кандидат філологічних наук
доцент

E-mail: taniazab@gmail.com
Orcid id 0000-0001-6300-8286

*Pereiaslav-Khmelnytsky
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University*

30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav-Khmelnytsky,
Kyiv Reg., Ukraine, 08401

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний
університет
імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомилинського, 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна, 08401*

Original manuscript received: December 17, 2019

Revised manuscript accepted: December 20, 2019

ABSTRACT

The article deals with figuratives means of creating the image of a strong woman in the novel ‘Gone with the Wind’ by Margaret Mitchell. The purpose of the article is to identify ‘femininity’ and ‘masculinity’ in creating the image of a strong woman on the basis of linguistic-cultural concept of STRONG WOMAN.

Describing the portrait of Scarlett, the author accentuates on the adjectives such as beautiful, fine, pretty, sweet, nice, attractive, lovely, womanly, ladylike which are typical for Victorian lady’s descriptions. However, the adjective ‘handsome’ was used to describe the feminine beauty of the Victorian era.

The author indicates some untypical characteristics of Scarlett as a Victorian woman (financial independence, business, rejection of traditional responsibilities of wife and mother, the possibility to choose a husband) that make her masculine.

The author tries to identify the types of epithets and finds the metaphorical, comparative, hyperbolic, metonymic, peripheral, oxymoronic and ironical epithets. The article focuses on peculiarities of hybrid entities that are the result of intersection of the field of the epithet with the fields of other tropes - metaphors, metonymy, etc.

To sum up, the author concludes that Scarlett's description gives the reason to consider her a strong woman. The article is related to gender issues and can be developed in this scientific directions.

Key words: *figurative means, gender, femininity, masculinity, STRONG WOMAN concept, Margaret Mitchell.*

Вступ

Тема ролі і значення жінки у сучасному суспільстві є надзвичайно актуальною і належить до гендерної проблематики. Особливої значущості гендерні дослідження набувають з огляду на актуалізацію проблеми досягнення рівності жінок та чоловіків в усіх сферах суспільного життя. Гендерний вимір стає важливим об'єктом вивчення у лінгвістиці, де він являє собою новий етап розвитку та досліджень лінгвістичних явищ. Необхідно зважити на минулий досвід поколінь, аргументувати описи жінок, що знаходяться в бінарній опозиції «сильна жінка» – «слабка жінка», «фемінність» – «маскулінність».

Незважаючи на те, що гендерна лінгвістика – наука молода, українські дослідники-філологи працюють дуже плідно у цьому напрямку. Вони проводять лінгвістичні розвідки гендерного концептуального змісту на матеріалі лексики (О. Бессонова, О. Горошко, А. Денисова, А. Мартинюк), соціолінгвістичними (Ю. Зацний, В. Зацна), психолінгвістичними (О. Андріанова) та дискурсивними (Г. Богданович, Л. Синельникова); аналізом гендерного аспекту художнього дискурсу (О. Козачишина, І. Морозова) та ін.

Мета статті полягає у визначенні «фемінних» та «маскулінних» художніх засобів при створенні образу сильної жінки на матеріалі роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром».

Матеріал і методи досліджень

Дослідження роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» є цікавим через низку причин: з одного боку, автор чітко окреслює вимоги до поведінки леді та джентльменів, а з іншого, – представляє уявлення про традиційну фемінність та маскулінність, у результаті чого спостерігаються різноманітні переплетіння згаданих характеристик.

У дослідженні застосовано: *описовий метод* – для аналізу особливостей та функціонування лексичних одиниць, що позначають зовнішньо- і внутрішньо-психологічний стан жіночих персонажів; *контекстуальний аналіз* – для визначення мовленнєвих умов, у яких перебувають досліджувані лексичні одиниці; *компонентний аналіз* – для розкриття композиції художнього твору.

Результати та їх обговорення

Роман «Віднесені вітром» написаний у 1936 році, але він зображує події вікторіанської доби. Маргарет Мітчелл дотримувалася традиції написання типового вікторіанського роману, у стилі і композиції письменниць XIX століття (Джейн Остін, сестри Шарлотта та Емілі Бронте). Створений Маргарет Мітчелл образ сильної жінки, Скарлет,

порушує стереотипи вікторіанської доби. Стереотипи фемінінності та маскулінності в англійській лінгвокультурі є діаметрально протилежними.

Знайомство зі Скарлет О'Хара, головним жіночим персонажем, починається з першого рядка роману: *'Scarlett O'Hara was not beautiful, but men seldom realized it when caught by her charm as the Tarleton twins were. In her face were too sharply blended the delicate features of her mother, a Coast aristocrat of French descent, and the heavy ones of her florid Irish father. But it was an arresting face, pointed of chin, square of jaw. Her eyes were pale green without a touch of hazel, starred with bristly black lashes and slightly tilted at the ends. Above them, her thick black brows slanted upward, cutting a startling oblique line in her magnolia-white skin-that skin so prized by Southern women and so carefully guarded with bonnets* (Mitchell, 2007: 5).

Перший чоловік Скарлет – Чарльз Гамільтон, мріяв про дружину, у якій би поєднувалися краса, вогонь і пустощі – *'beautiful, dashing creature full of fire and mischief'*. Такою була Скарлет: *He had always yearned to be loved by some beautiful, dashing creature full of fire and mischief* (Mitchell, 2007: 68).

Хоча Скарлет не була красунею, як її мати Елен, Чарльз вбачав у ній найвродливішу дівчину: *The most beautiful girl I've ever known and the sweetest and the kindest, and you have the dearest ways and I love you with all my heart* (Mitchell, 2007: 56).

У висловлюванні *'the most beautiful woman in the world'* вжито okazіонально-асоціативний епітет. У цій групі епітетів зустрічаються різні гібридні утворення, що виникають у результаті пересічення поля епітета з полями інших тропів. Тому серед епітетів розрізняють метафоричні, компаративні, літотні, гіперболічні, метонімічні, перифразні, оксюморонні та іронічні епітети. Ми відносимо епітет *'the most beautiful woman in the world'* до підкласу гіперболічних епітетів, адже оцінка краси носить суб'єктивний характер, але, з іншого боку, такий художній троп засвідчує любов Чарльза до своєї Скарлет, а також – це вияв авторської симпатії до описуваної особи.

Скарлет отримувала компліменти від чоловіків, котрі вважали її красунею: *Scarlett! Scarlett! You are so fine and strong and good. So beautiful, not just your sweet face, my dear, but all of you, your body and your mind and your sou* (Mitchell, 2007: 144). *'You look beautiful in ball dresses, my dear, and you know it too, worse luck!* (Mitchell, 2007: 300). *Be mine, beautiful female, or I will reveal all?* (Mitchell, 2007: 92).

Авторка роману талановито використовує епітети як мовні засоби індивідуалізації характеру, у якому відображається стан душі героя, його емоційність, розкривається психологічна та соціальна сутність персонажа. Цей прийом вона використовує, коли хоче показати, що кохання робить жінку красивою.

Цікавим є факт вживання прикметника 'handsome' по відношенню до опису жіночої краси вікторіанської жінки, адже у сучасній англійській мові цей прикметник вживається у контексті чоловічої референції: *Turning she saw a tall handsome woman with a bold face and a mass of red hair* (Mitchell, 2007: 74).

Обираючи епітети для портретного опису своєї героїні, Маргарет Мітчелл часто використовує антоніми-прикметники *silly-wise, soft-dry, pretty-plain*, щоб наголосити на невідповідності внутрішнього стану Скарлет і її прийняття у соціумі. Авторка роману часто вдавалася до прийому зіставлення реакції двох персонажів на одну й ту ж саму подію. Напр.: *Melanie smiled at him through sparkling tears while Scarlett felt the fox of wrath and impotent hate gnaw at her vitals* (Mitchell, 2007: 74). Такий композиційний прийом допомагає краще зрозуміти характери героїв, виявити їх ставлення до життєвих подій.

Другий чоловік Скарлет, Френк, загинув, намагаючись помститися кривдникам Скарлет. Родина звинувачувала Скарлет у тому, що сталося: *She had killed Frank. She had killed him just as surely as if it had been her finger that pulled the trigger* (Mitchell, 2007: 434). *She had almost killed Ashley, just as she had killed Frank* (Mitchell, 2007: 434).

Метафора 'She had killed Frank' є своєрідною перехідною ланкою між образом і поняттям. Вжита метафора не ототожнює об'єкти, а дає змогу художніми засобами встановлювати логічний зв'язок між подіями. Процес метафоризації відбувається тут шляхом особистого світосприйняття автора, який на основі свого власного соціального досвіду та суб'єктивної оцінки соціальних явищ, людської діяльності, поведінки, їх відповідності моральним принципам інформує про подію.

Метафори вдало передають різні емоційні стани жінки: інтерес, радість, горе, гнів, огида, презирство, страх, подив, сором, провина, сумнів, задоволення, впевненість, хвилювання тощо. Метафора у художньому тексті несе великий заряд суб'єктивного сприйняття, індивідуального світовідчуття, особистої системи цінностей жінки, тому саме метафора робить текст виразнішим, оскільки з її допомогою створюється особливий образний світ.

Поведінка Скарлет є емоційно нестійкою. У стані гніву Скарлет непередбачувана. Вона вигукує, що вона уб'є Рета Батлера, свого третього обранця: *And Rhett, I killed him. Yes, I did! I didn't know he was in the Klan. I never dreamed he had that much gumption. But I ought to have known. And I killed him* (Mitchell, 2007: 437); *"Go on? That's all. Isn't it enough? I married him, I made him unhappy and I killed him* (Mitchell, 2007: 434).

Рівень обурення Скарлет позначається прикметником 'furious': *She only felt a furious surge of indignation that he should think her such a fool* (Mitchell, 2007: 329), а також прикметником 'rage': *'He thinks I'm a child,' thought Scarlett, grief and rage choking utterance...* (Mitchell, 2007: 53). Прикметник 'wrath' характеризує ще вищий рівень обурення: *Scarlett*

swallowed her wrath and watched Melanie take the baby (Mitchell, 2007: 454).

Попри війну і незгоди, Скарлет клянеться сама собі, що вона ніколи не буде голодною: *Hunger gnawed at her empty stomach again and she said aloud: 'As God is my witness, as God is my witness, the Yankees aren't going to lick me. I'm going to live through this, and when it's over, I'm never going to be hungry again. No, nor any of my folks. If I have to steal or kill-as God is my witness, I'm never going to be hungry again'* (Mitchell, 2007: 224).

У цьому фрагменті автор використала стилістичний прийом повтору: *As God is my witness, as God is my witness. I'm never going to be hungry again. I'm never going to be hungry again.* До складу повтору входять фонетичні, лексико-граматичні, синтаксичні, а також і семантичні та композиційно-архітектонічні одиниці й сутності, що беруть участь в експлікації авторської ідеї твору – зображення сили і волі жінки. Напр.: *She's so frail and weak and you're so strong, Scarlett* (Mitchell, 2007: 144).

Поданий приклад – це не тільки приклад вживання епітетів '*so frail and weak*' – це вдалий приклад антитези, де у першій частині висловлювання Скарлет описується як «слабка жінка», а у другій – «сильна жінка» – '*you're so strong*'. Антитеза – це стилістична фігура, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом.

Окрім того, Скарлет надзвичайно рішуча, працююча і завзята. У тексті ця характеристика відмічена прикметниками *compassionate, conscientious, brisk, considerate, creative, decisive, hard-working, resourceful, practical*: *Her voice was brisk and decisive and she made up her mind instantly and with no girlish shillyshallying* (Mitchell, 2007: 336). *The thought of her waist brought her back to practical matters* (Mitchell, 2007: 40).

Сила духу Скарлет виявляється у тому, що вона була єдиною людиною, яка в змозі вирішувати проблеми своїх близьких і рідних, піклуватися про плантації і приймати рішення. Їй важко переконати своїх близьких не падати у відчай.

Скарлет володіє вишуканою палітрою маніпулятивних технік мови, алюзій, паралельних смислових рядів: *'But' she began feebly and paused. Between the brandy which was smoothing out the harsh contours of remorse and Rhett's mocking but comforting words, the pale specter of Frank was receding into shadows. Perhaps Rhett was right. Perhaps God did understand. She recovered enough to push the idea from the top of her mind and decide: 'I'll think about it all tomorrow'* (Mitchell, 2007: 439).

Не знаходячи правильної відповіді на поставлене запитання, Скарлет часто відповідала *'I'll think about it all tomorrow'* – «Я подумаю про це завтра».

Скарлет прагне бути спражньою леді, проте в умовах війни та безладу вона поступово втрачає фемінні риси. (*She had ... nothing except the thinnest veneer of her mother's unselfish and forbearing nature* (Mitchell,

2007: 66), та починає відзначатися маскулініними рисами, які полягали у фізичній та емоційній силі; незалежності, егоїзму та уміннях *'raising good cotton, riding well, shooting straight, dancing lightly, squiring the ladies with elegance and carrying one's liquor like a gentleman'* (Mitchell, 2007: 76).

Найбільше Скарлет любила свою батьківщину – Тару, і завжди поверталася туди у скрутні моменти свого життя: *I'll think of it all tomorrow, at Tara. I can stand it then. Tomorrow, I'll think of some way to get him back. After all, tomorrow is another day* (Mitchell, 2007: 434).

Про своє ставлення до кохання та грошей, Скарлет говорила так: *Talking love and thinking money. How truly feminine!* – «Говорити про кохання і думати про гроші. Це так по-жіночому!».

Скарлет, попри свої маскулініні риси характеру, намагалася залишатися леді – *'ladylike'*: *Scarlett was impressed less than anyone else by his tempers and his roarings. ... She was more like her father than her younger sisters, for Carreen, who had been born Caroline Irene, was delicate and dreamy, and Suellen, christened Susan Elinor, prided herself on her elegance and ladylike deportment* (Mitchell, 2007: 33). *Of course, she would do it all in a ladylike way* (Mitchell, 2007: 58). *Why hadn't she done this before? How much simpler than all the ladylike maneuverings she had been taught* (Mitchell, 2007: 61).

Сила характеру Скарлет відбиваються в епітетах, метафорах, повторях, антитезі та інших художніх мовних засобах. У досліджуваному романі автор вживає як постійні, так і описово-оцінні епітети. В авторському вживанні широка низка гібридних утворень, що виникають у результаті пересічення поля епітета з полями інших тропів – метафори, метонімії тощо. Встановлено, що епітети являють собою фрагмент мовної картини світу, що є вторинною стосовно іменників, і в цілому створюють концептуальну картину світу. Поняття картини світу в цьому дослідженні трактується як комплексна взаємодія двох сторін єдиного цілого, що співвідносяться між собою. При цьому кожна конкретна лінгвокультура відбиває картину світу особливим, тільки їй властивим способом, і елементи кожної мови вибудовуються в складну систему орієнтації у світі.

Висновки

Таким чином, художні засоби зображення фемінності і маскуліності Скарлет О'Хара наділені образністю, що збагачує зміст висловлювання, характеризує зовнішньо- і внутрішньо-психологічне сприймання навколишнього світу. Крім того, художні засоби виражають емоційні стани жінки, виділенню домінуючих ознак і властивостей образу, наповненню його семантичного простору новим образним змістом. Це пояснює мотивацію авторського вживання художніх засобів для вираження людської сутності, формування моделі характерного героя певної епохи та способу її репрезентації в авторському творі.

В образі Скарлет авторка показала образ сильної і впевненої у собі жінки, яка вміє маніпулювати іншими задля своєї користі, та чітко вибудовує шляхи досягнення цілі. Для неї не існує перешкод – вона використовує весь «арсенал жіночої зброї» – хитрощі, брехню, інтриги, забаганки, спокуси. Художній опис Скарлет дає всі підстави вважати її сильною жінкою.

Література

1. Горошко Е. Гендерная проблематика в языкознании. Введение в гендерные исследования : [учебн. пособ.] Харьков : Алтея, 2001. 509 с.
2. Кисельова А. Концепт «жіночість» у вікторіанській лінгвокультурі : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 19 с.
3. Мартинюк А. Метафорична персоніфікація як відображення гендерних стереотипів. *Вісник Сум. держ. ун-ту*. 2006. № 11. С. 52–60.
4. Морозова І. Мовленнєві прояви стереотипу «вікторіанська жінка» у дискурсі. *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 85–89.
5. Соколова Н. Вербалізація концептосфери «фемінізм» в американському жіночому дискурсі XIX–XXI ст. : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. О., 2007. 21 с.
6. Mitchell M. *Gone with the Wind*. New York, Scribner, 2007. 960 p.

References

(Транслітерація)

1. Goroshko E. (2001). *Gendernaya problematika v yazukoznanii. Vvedeniie v gendernuie issledovaniya* : [ucheb. posob.] [Gender issues in linguistics. Introduction to Gender Studies]. Kharkiv : Alteya, 509 p. [in Russian].
2. Kiseleva A. (2007). Concept «zninochist» u Victorianaskoi linguoculture: avtoref. dys... kand. philol. nauk: 10.02.04. [The FEMINITY concept in Victorian linguoculture]: Kyiv, KNU imeni Tarasa Shevchenka. 19 p. [in Ukrainian].
3. Martyniuk A. (2006). Metaphorichna personificatsiya yak vidobrazhenya gendernuh stereotypiv. [Metaphorical personification as a reflection of gender stereotypes]. *Visnyk Sum. derzh. university*. № 11. P. 52–60. [in Ukrainian].
4. Morozova I. (2003). Movlennevi stereotypy «Victorianska zhinka» u dyskursi. [Speech manifestations of the Victorian woman stereotype in discours]. *Visnyk Kharkiv nats. university imeni V. N. Karazina*. № 586. P. 85–89. [in Ukrainian].
5. Sokolova N. (2007). Verbalizatsia conceptosphery «feminism» v amerykanskomu zhinochomu discoursi XIX–XXI st. [The Verbalization

of the Feminism conceptsphere in American Women's Discourse in 19-21st Century]: avtoref. dys... kand. philol. nauk: 10.02.04. Odes. nats. university. imeni I. I. Mechnikova. O., 21 p. [in Ukrainian].

6. Mitchell M. *Gone with the Wind*. (2007). New York: Scribner, 960 p. [in English].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто мовні засоби створення образу сильної жінки у романі Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром». Автор статті намагається виявити художні засоби у межах понять «леді» – «джентельмен» та «фемінність» – «маскуліність», що утворюють полярну опозицію.

Художні засоби опису зовнішності головної героїні роману, Скарлет О'Хара, характеризують її як традиційно фемінну особистість, а спосіб мислення та поведінки відзначається маскуліністю. Вдалий вибір художніх засобів, який базується на засадах зіставлення, дозволяє створити певні уявлення про сильну жінку. При дослідженні портретного опису Скарлет автор робить акцентуацію таких ознак, що передаються за допомогою епітетів, найпоширенішими з яких є прикметники *beautiful, fine, pretty, sweet, nice, attractive, lovely, womanly, ladylike*. Разом з тим характерологічними ознаками Скарлет є такі, що належать до маскуліних: *strong, courageous, ambitious, bright, determined, fearless, powerful* та ін.

При дослідженні художніх засобів автор також виявив метафору, повтори, порівняння, антитезу як такі, що дають можливість створення асоціативних уявлень, манери поведінки та мовлення головної героїні.

Одержані дані сприяють поглибленню знань про художні засоби на позначення сильної жінки вікторіанської доби.

Ключові слова: художні засоби, гендер, фемінність, маскуліність, концепт СИЛЬНА ЖІНКА, Маргарет Мітчелл.

Заболотная Т. В. Художественные средства создания образа сильной женщины (на материале романа Маргарет Митчелл «Унесенные ветром»). В статье рассмотрены языковые средства создания образа сильной женщины в романе Маргарет Митчелл «Унесенные ветром». Автор статьи пытается выявить художественные средства в рамках понятий «леды» – «джентельмен» и «феминность» – «маскулинность», образующие полярную оппозицию.

Способы описания внешности главной героини романа, Скарлет О'Хара, характеризуют ее как традиционно феминную личность, а образ мышления и поведения отмечается маскулинностью. Удачный выбор художественных средств, основанный на принципах сопоставления, позволяет создать определенные представления о сильной женщине. При исследовании портретного описания Скарлет автор делает акцентуацию признаков, передающихся с помощью эпитетов, самыми

распространенными из которых являются прилагательные beautiful, fine, pretty, sweet, nice, attractive, lovely, womanly, ladylike. Вместе с тем характерологическими признаками Скарлет есть такие, которые относятся к маскулинным: strong, courageous, ambitious, brave, bright, determined, fearless, powerful и др.

При исследовании художественных средств автор также обнаружил метафору, повторы, сравнения, антитезы, которые дают возможность создать ассоциативные представления, манеры поведения и речи главной героини.

Полученные данные способствуют углублению знаний о художественных средствах для изображения сильной женщины викторианской эпохи.

Ключевые слова: художественные средства, гендер, феминность, маскулинность, концепт СИЛЬНАЯ ЖЕНЩИНА, Маргарет Митчелл.